

ואביון בעבור נעליים

Where Mikra and Midrash Meet...and Diverge

(1) עמוס א-ב

- (ג) כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי דְמִשְׁקָ וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-דְּוִשָׁם בְּחַרְצוֹת הַפְּרוֹל אֶת-הַגְּלֹעַד:
 (ו) כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי עֵזָה וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-הַגְּלוֹתֶם גְּלוֹת שְׁלֹמֹה לְהַסְגִּיר לְאִדּוֹם:
 (ט) כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי-צֹר וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-הַסְּגִירָם גְּלוֹת שְׁלֹמֹה לְאִדּוֹם וְלֹא זָכְרוּ בְּרִית אֲחִים:
 (יא) כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי אִדּוֹם וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-דִּדְפוֹ בַּחֲרָב אֲחִיו וְשַׁחַת רַחֲמָיו וַיִּטְרֹף לְעַד אִפּוֹ וְעִבְרָתוֹ שְׁמֵרָה נִצָּח:
 (יג) כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי בְנֵי-עַמּוֹן וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-בְּקַעֲסֵם הַרוֹת הַגְּלֹעַד לְמַעַן הִרְחִיב אֶת-גְּבוּלְכֶם: (א)
 כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי מוֹאָב וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-שָׂרְפוֹ עֲצֵמוֹת מֶלֶךְ-אִדּוֹם לְשִׂיד:
 (ד) כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יְהוּדָה וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-מֵאֲסָם אֶת-תּוֹרַת ה' וְחֻקָּיו לֹא שָׁמְרוּ וַיִּתְעוֹס כְּזִבְיָהֶם אֲשֶׁר-הִלְכוּ אַבֹּתֶם אַחֲרֵיהֶם:

(2) עמוס ב, ו-ח (הפטרות פרישת "וישב" ברוב הקהילות)

- כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ
 (1) עַל-מִכְרָם בְּכֶסֶף צְדִיק
 (2) וְאֲבִיוֹן בְּעֵבֹר נְעָלִים:
 (3) הַשְּׂאֵפִים עַל-עַפְרָאֲרֵן בְּרֹאשׁ דָּלִים
 (4) וְדֶרֶךְ עֲנֻיִם יִטּוּ
 (5) וְאִישׁ וְאִשׁוֹ יִלְכוּ אֶל-הַנְּעֵרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי:
 (6) וְעַל-בְּגָדִים חֲבָלִים יִטּוּ אֶצֶל כָּל-מִזְבֵּחַ
 (7) וַיִּנּוּ עֲנוּשֵׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם:

(3) עמוס ח, ד-ו

- (ד) שְׁמַעוּ-זֹאת הַשְּׂאֵפִים אֲבִיוֹן וְלִשְׁבִית עֲנוּי-עֲנִי-אֲרִי: (ה) לֹא־אִמַּר מִתִּי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ וְנִשְׁבְּרָה שֹׁבֵר וְהַשֶּׁבֶת וְנִפְתָּח-הַבַּר לְהַקְטִין אִיפָה וְלַהֲגִדִּיל שֶׁקֶל וְלַעוֹת מֵאֲזִנֵי מִדְּמָה: (ו) לְקַנּוֹת בְּכֶסֶף דָּלִים וְאֲבִיוֹן בְּעֵבֹר נְעָלִים וּמִפֶּלֶל בַּר נִשְׁבֵּיר:

(4) פרקי דרבי אליעזר (היגד) - "חורב" פרק לו

וישמעו לו אחיו ולקחו את יוסף והשליכו אותו אל הבור, שנ' וישליכו אותו הבורה, מה עשה ראובן הלך וישב לו באחד ההרים לירד בלילה ולהעלות את יוסף מהבור, ובשעה אחת אחיו היו יושבים במקום אחד ולב אחד ועצה אחת ועברו עליהם ארחת ישמעאלים ואמרו בואו ונמכרנו לישמעאלים והיו מוליכין אותו לקצה המדבר ואין יעקב אבינו שומע שמע עוד, ומכרו אותו לישמעאלים בעשרים כסף, כל אחד ואחד נטל שני כספים לקנות מנעלים ברגליהם, שנ' על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים, אמרו נשים חרם בינינו שאין אחד ממנו מגיד הדבר ליעקב אבינו, אמרו ביניהם ראובן אין כאן בנימין אין כאן ואין החרם מתקיים אלא בעשרה ואנו תשעה אם כן היאך נעשו שתפו המקום עמהם והיו עשרה וחרמו ביניהם שלא יגיד שום אחד מהם סוד זה ליעקב...

5) אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עשרה הדוגי מלכות

כשברא הקדוש ברוך הוא את האילנות גברו וגבהו וגדלו עד למאד, ושמחו שמחה גדולה, כיון שברא הקדוש ברוך הוא את הברזל נעצבו ואמרו אוי לנו שברא הקדוש ברוך הוא ברזל הקוצץ אותנו, [חזרו ואמרו אם לא ניתן לברזל עץ לבית יד לא יוכל לקצץ בנו], וכן ישראל אלמלא שלמדו לקיסר תורה לא היו באים לידי כך, פעם אחת היה יושב ועוסק בתורה ומצא כתוב וגונב איש ומכרו וגו' והלך וטח הבית כלו בנעלים ודבקם בכתלים, ושלח אחר רבן שמעון בן גמליאל וחביריו ואמר להם מי שגנב איש מבני ישראל והלך ומכרו מה דינו? אמרו לו חייב מיתה, אמר להם אם כן אתם חייבים מיתה, קבלו על עצמכם דין שמים. אמרו לו למה, אמר להם בשביל אחי יוסף שמכרו את יוסף דכתיב וימכרו את יוסף, וכתיב על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים, ולכן טח אותו רשע את הבית במנעלים כדי שיכירו באיזה דבר מכרו את יוסף שנאמר בעבור נעלים, בדמי נעלים. וכי אדם יפה כיוסף היו מוכרים אותו בעשרים כסף? אלא בשעה שהכניסוהו לבור הפשיטוהו והשליכוהו לבור ערום ויפשיטו את יוסף וגו', וכתיב והבוריק אין בומים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. כיון שראה יוסף את נפשו בין אותן החיות נעצב ואמר אוי לי שאיני ניצול מן החיות האלו. ומרוב יראה ופחד אבד תוארו ויפיו ממנו, אך סגר הקדוש ברוך הוא פי החיות ולא הזיקו לו. וכשראו אחי יוסף ארחת ישמעאלים הוציאוהו מן הבור ערום ומכרוהו כן, אמר הקדוש ברוך הוא צדיק כזה יעמוד ערום לפני הבריות? אמרו קמיע אחד היה תלוי בצוארו ושלח הקדוש ברוך הוא את גבריאל והוציא מאותו קמיע בגד ולבשו. כיון שראו אחי יוסף אמרו לאותן הישמעאלים החזירו לנו הבגד הזה שלא מכרנוהו לכם אלא ערום, ויאמרו הישמעאלים לא נחזיר לכם, עד שהוסיפו להם עוד ארבעה זוגות מנעלים, ובאותו בגד הביאוהו למצרים ובו מכרוהו ובו אסרוהו ובו הביאוהו לפני פרעה ובו מלך על מצרים. ואותו קיסר הרשע היה יודע שמכרוהו בנעלים ואמר להם קבלו עליכם דין שמים.

6) מדרש תנחומא (ורשא) פרשת וישב סימן ב

ויראו אותו מרחוק וגו' ויקחהו וישליכו אותו הבורה וגו' מים אין בו נחשים ועקרבים היו בו, מה עשה ראובן הלך וישב באחד מן ההרים לירד בלילה להעלות את יוסף ותשעה אחיו יושבין במקום אחד כאיש אחד בעצה אחד להמיתו עברו עליהם ישמעאלים, אמרו לנו ונמכרנו לישמעאלים, הן מוליכין אותו לקצוות המדבר עמדו מכרוהו בעשרים כסף לכל אחד מהם שני כסף לקנות מנעלים לרגליהם, וכי תעלה על דעתך שנער יפה כמותו נמכר בעשרים כסף, אלא כיון שהושלך לבור מתוך פחד נחשים ועקרבים שבו נשתנה זיו פניו וברח ממנו דמו ונעשו פניו ירוקות לפיכך מכרוהו בעשרים כסף בעבור נעלים

7) סדר עולם רבה (ליינר) פרק ל

דבר אחר [יהב] חכמתא לחכימין, זה יוסף הצדיק, שנאמר בו אין נבון וחכם כמוך

8) Code of Hammurabi, Law 17

If anyone find runaway male or female slaves in the open country and bring them to their masters, the master of the slaves shall pay him **two shekels of silver**. (the same law appears in the laws of Ur-Namma, LU 17)

9) Hittite Law 22a

If a male slave shall run away, and someone brings him back, if he captures him nearby, he shall give him (i.e. the finder) a **pair of shoes** (the law, in 22b-c, continues to grant greater bounty if found further from the master)

10) דברים כג, טז-יז

(טז) לֹא־תִסְגֹּר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנְצֵל אֵלָיךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:

(יז) עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לֹא לְאֹתוֹנָנוּ: